

Η Εργοθεραπεία

στο Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΕΚ)-Αιγάληω

Ζεργιώτη Γιώτα, Εργοθεραπεύτρια
Δαγρέ Γεωργία, Εργοθεραπεύτρια

Το αντικείμενο της εργοθεραπείας στο σχολείο.

Σύμφωνα με τον Σύλλογο Ελλήνων Εργοθεραπευτών (Ερμηνευτικό Λεξικό Εργοθεραπευτικών Όρων, Αθήνα, 2005), **Εργοθεραπεία** είναι η εφαρμοσμένη επιστήμη που μελετά και χρησιμοποιεί τα ανθρώπινα έργα στους τομείς της αυτοφροντίδας, αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου, και παραγωγικότητας με στόχο να παρέχει τη δυνατότητα σε άτομα με περιορισμούς στη λειτουργικότητα να εκτελούν τις καθημερινές τους δραστηριότητες στο μέγιστο των ικανοτήτων τους. Ως **“έργα”**, ορίζονται οι δραστηριότητες της καθημερινής ζωής, στις οποίες τα άτομα και η κοινωνία προσδίδουν αξία και νόημα. Το έργο έχει μια υποκειμενική αξία για τον κάθε άνθρωπο και είναι σημαντικό για την ταυτότητά του, ήτοι την υγεία του.

Ο εργοθεραπευτής λαμβάνει υπόψη του όλες τις παραμέτρους που υπεισέρχονται κατά την εκτέλεση των έργων από τα άτομα. Τον ενδιαφέρει η αύξηση της ικανότητας των ατόμων για συμμετοχή στην εκτέλεση των έργων τους. Έτσι, ενώ ένας γιατρός αξιολογεί τις σωματικές λειτουργίες ενός ατόμου όσον αφορά την αρτιότητά τους, ένας εργοθεραπευτής τις αξιολογεί όσον αφορά τον βαθμό και τον τρόπο που εμποδίζουν το άτομο να εκτελέσει τα έργα του.

Ενώ ένας εκπαιδευτικός αξιολογεί τον μαθητή όσον αφορά τις γνώσεις του, ο εργοθεραπευτής τον αξιολογεί όσον αφορά την αρτιότερη εκπλήρωση του **εργορόλου** του (μαθητής).

Στο χώρο του σχολείου, η εργοθεραπεία εκπαιδεύει τον μαθητή στην εκτέλεση μαθησιακών και μη μαθησιακών έργων ώστε να εκπληρώσει τον ρόλο του ως μαθητής και να αισθανθεί ικανό άτομο της κοινωνίας.

Με τον όρο **“μαθησιακά έργα”** εννοούμε τις δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε ένα τυπικό σχολικό περιβάλλον, όπως:

- Παρακολούθηση μαθήματος
- Σχολική εργασία
- Τήρηση ωρολόγιου προγράμματος
- Εφαρμογή σχολικών κανόνων
- Συμμετοχή σε ομάδα

Στα **μη μαθησιακά έργα** συγκαταλέγονται τα ακόλουθα:

- Αυτοφροντίδα (π.χ. Προετοιμασία γεύματος, προσωπική υγιεινή, επιμέλεια εξωτερικής εμφάνισης κ.τ.ο)
- Λειτουργική κινητικότητα (π.χ. μετακίνηση με αναπηρικό αμαξίδιο κ.ά)
- Μετακίνηση στην κοινότητα (π.χ. χρήση μέσων μαζικής μεταφοράς)
- Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου
- Ψώνια
- Διαχείριση χρημάτων
- Συντήρηση νοικοκυριού
- Διαδικασίες ασφάλειας.

Από μέρος του μαθητή, για την εκτέλεση των παραπάνω έργων, χρειάζονται οι παρακάτω δεξιότητες:

- 1) **Αισθητικοκινητικά στοιχεία** (αισθητηριακή επεξεργασία, κιναισθησία, σχήμα σώματος, θέση στο χώρο, αδρός-λεπτός συντονισμός, οπτικοκινητικός συντονισμός, διάκριση δεξιού-αριστερού κ.ά.)

- 2) **Ικανότητα χρήσης ανώτερων εγκεφαλικών λειτουργιών** (διάρκεια προσοχής, μνήμη, επίλυση προβλημάτων, εκκίνηση/τερματισμός δραστηριότητας κ.τ.ο.)
- 3) **Ψυχοκοινωνικές δεξιότητες και ψυχολογικά στοιχεία**, όπως κοινωνική συμπεριφορά, έκφραση εαυτού και αυτοέλεγχος, διαχείριση χρόνου, δεξιότητες αντιμετώπισης στρεσογόνων παραγόντων κ.ά.).

Η εργοθεραπευτική παρέμβαση

Η εργοθεραπευτική παρέμβαση διαφέρει ως προς τους στόχους και τις προσεγγίσεις/τεχνικές της ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα, νοσοκομείο, κέντρο αποκατάστασης, ιδιωτικό θεραπευτήριο.

Στο χώρο του σχολείου, θα πρέπει να έχει στόχους σχετικούς με το επίπεδο λειτουργικότητας του ατόμου ως «μαθητή» (educationally relevant services) και παράλληλους με τους στόχους του υπόλοιπου εκπαιδευτικού προσωπικού για τον συγκεκριμένο μαθητή. Επίσης θα πρέπει οι εργοθεραπευτικοί στόχοι να συμφωνούν με τις γενικές ψυχοπαιδαγωγικές και μαθησιακές αρχές.

Υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός διαφορετικών θεραπευτικών προσεγγίσεων τις οποίες χρησιμοποιεί ο εργοθεραπευτής στην αξιολόγηση και το σχεδιασμό του θεραπευτικού προγράμματος. Συνήθως τις συνδυάζει μεταξύ τους για να αντιμετωπίσει τις ποικίλες ανάγκες του μαθητή.

Οι **θεραπευτικές προσεγγίσεις** που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εργοθεραπευτής στο χώρο του σχολείου είναι:

- Εκμάθηση στοιχείων εκτέλεσης έργου,

π.χ. προκειμένου να βελτιωθεί η σχολική εργασία (αντιγραφή μαθήματος από τον πίνακα) του μαθητή, ο εργοθεραπευτής τον εξασκεί σε ποικίλες αισθητικοκινητικές δραστηριότητες όπως κουμπώματα, παιχνίδια οπτικής διάκρισης μορφής από φόντο κ.τ.ο.

- Αισθητηριακή ολοκλήρωση

π.χ. για να ρυθμίσει το ανθρώπινο χέρι την δύναμη που θα πιά-

σει το μολύβι για να γράψει θα πρέπει το κεντρικό νευρικό σύστημα να είναι ικανό να ερμηνεύει και να ενσωματώνει σωστά τα ερεθίσματα που λαμβάνει από το δέρμα, τους μύες και τις αρθρώσεις. Επίσης μαθητές που δυσκολεύονται να οργανώσουν ερεθίσματα από τις βασικές αισθήσεις (όραση, ακοή, αφή), δυσκολεύονται να οργανώσουν τον εαυτό τους ώστε να συμμετέχει εποικοδομητικά σε διαδικασίες μάθησης ή εργασίας.

- Αντισταθμιστικές τεχνικές

π.χ. Ο εργοθεραπευτής προσαρμόζει τη δραστηριότητα στις ανάγκες του μαθητή.

-Μαθησιακές Ψυχολογικές θεωρίες

π.χ. Bandura, Skinner, Piaget κ.ά.

- Τροποποίηση Συμπεριφοράς

π.χ. τεχνικές διαχείρισης της συμπεριφοράς, αυτο-παρακολούθηση (self-monitoring), οργάνωση εαυτού (personal organization) κ.τ.ο.

- Προσαρμογές μέσα στη σχολική αίθουσα

- Αρχές από όλα τα Πλαίσια Αναφοράς (Frames of Reference)

Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας όλων των θεραπευτικών προσεγγίσεων βασίζεται στην πραγματοποίηση των στόχων, στην εκμάθηση των λειτουργικών δεξιοτήτων και τη βελτίωση του αναπτυξιακού επιπέδου του μαθητή.

Κατά την εφαρμογή των θεραπευτικών προσεγγίσεων ο εργοθεραπευτής κάνει χρήση του εαυτού του, αντικειμένων και δραστηριοτήτων, της συμβουλευτικής και της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Π.χ. προκειμένου ένας μαθητής να μάθει να χρησιμοποιεί το ψαλίδι, ο εργοθεραπευτής δίνει το παράδειγμα κόβοντας ο ίδιος, διαβαθμίζει την δραστηριότητα (πρώτα ψαλιδίζω και μετά κόβω πάνω στην γραμμή), ενημερώνει τον καθηγητή της χειροτεχνίας για τα στάδια εκμάθησης της χρήσης του ψαλιδιού και σε όλη την διαδικασία παραμένει «δάσκαλος» απέναντι σε μαθητή.

Ο σχολικός εργοθεραπευτής εργάζεται σε δυο επίπεδα:

- με τον μαθητή (αξιολόγηση και κατάστρωση εξατομικευμένου θεραπευτικού προγράμματος και καταγραφή αυτών)
- με το εκπαιδευτικό προσωπικό και τους γονείς (συμβουλευτική παρέμβαση).

Υποστηρίζει τον μαθητή **σε διαφορετικά περιβάλλοντα** όπως τάξη, κυλικείο, προαύλιο και παρέχει τις υπηρεσίες του με ποικίλους τρόπους:

Ατομικά (1:1) εντός και εκτός σχολικής αίθουσας

Ομαδικά

Συνδιδασκαλία

Ο ομαδικός τρόπος παρέμβασης είναι ένας τρόπος δυναμικός, ευνοεί την αλληλεπίδραση των μαθητών, προτρέποντάς τους τόσο σε αυτοέκφραση όσο και αυτοέλεγχο.

Ο ατομικός τρόπος σαφώς ανταποκρίνεται στις εξειδικευμένες ανάγκες του κάθε μαθητή. Προσφέρεται για περισσότερη οργάνωση – δόμηση από μέρος του εργοθεραπευτή και δίνει περισσότερες ευκαιρίες επανάληψης – εξάσκησης στον μαθητή.

Για την επιτυχή εξάσκηση του ρόλου του ο σχολικός εργοθεραπευτής χρειάζεται δύο βασικά χαρακτηριστικά γνώρισμα:

- 1) ικανότητα διάκρισης και διαφοροποίησης του σχολικού από το ιατροκεντρικό μοντέλο παροχής υπηρεσιών
- 2) ικανότητα συμμετοχής και συνεργασίας στην ομάδα του εκπαιδευτικού προσωπικού

Η εργοθεραπεία στο ΕΕΕΕΚ- ΑΙΓΑΛΕΩ

Το ΕΕΕΕΚ – Αιγάλεω είναι ένα νεοσύστατο σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην οδό Θηβών 299 στην Αθήνα.

Απασχολεί 21 άτομα εκπαιδευτικό, βοηθητικό και ειδικό προσωπικό. Συγκεκριμένα, 2 καθηγητές ελληνικής γλώσσας, 1 αγγλικής γλώσσας, 1 μαθηματικών, 2 σωματικής αγωγής, 1 οικιακής οικονομίας, 2 καλλιτεχνικών, 2 μουσικής, 1 πληροφορικής, 2 γεωπόνους, 1 πτυχιούχο τουριστικών επαγγελματιών και ένα άτομο ειδικό βοηθητικό προσωπικό. Το ειδικό προσωπικό απαρτίζουν 1 κοινωνική λειτουργός, 1 ψυχολόγος, 2 εργοθεραπευτές

, 1 λογοθεραπεύτρια και ο διευθυντής (ειδικός παιδαγωγός και δόκτωρας ψυχολογίας).

Το ΕΕΕΕΚ - Αιγάλεω έχει 60 εγγεγραμμένους μαθητές 13 έως 23 χρονών που παρουσιάζουν νοητική υστέρηση, αυτισμό και διαταραχές συμπεριφοράς. Επίσης, παιδιά που έχουν αποτύχει στο κανονικό σχολείο και συνήθως προέρχονται από χαμηλό κοινωνικό-οικονομικό περιβάλλον.

Οι μαθητές έρχονται στο σχολείο με δύο λεωφορεία κάθε πρωί και επιστρέφουν επίσης το μεσημέρι. Υπάρχει ένας σημαντικός αριθμός παιδιών που έρχονται μόνο τους στο σχολείο.

Το τμήμα Εργοθεραπείας βρίσκεται στο δεύτερο όροφο του σχολικού κτιρίου. Είναι ένα ευρύχωρο δωμάτιο 4 X 9 m. Υπάρχουν 3 ντουλάπες γεμάτες από καινούριο και καλής ποιότητας εργοθεραπευτικό εξοπλισμό. Στο τμήμα απασχολούνται 2 Εργοθεραπεύτριες, μία με ωράριο πλήρους απασχόλησης 21 σχολικών ωρών και μία με ωράριο μερικής απασχόλησης 10 σχολικών ωρών.

Από τα 9 τμήματα του ΕΕΕΕΚ – Αιγάλεω εργοθεραπεία δόθηκε άμεσα σε 5 τμήματα, (σε όλα τα τμήματα της μαγειρικής και σε δύο της χειροτεχνίας) με βάση τις λειτουργικές ανάγκες του σχολείου.

Οι εργοθεραπευτικές συνεδρίες στο ΕΕΕΕΚ - Αιγάλεω γίνονται ομαδικά (4 / 5 –μελή τμήματα)

ατομικά (έναν προς έναν)

μέσα στην τάξη (έως και δύο τμήματα μαζί)

Η αξιολόγηση των μαθητών γίνεται με τους εξής τρόπους:

- παρατήρηση της αυθόρμητης εκτέλεσης έργου στο μάθημα της μαγειρικής και της γυμναστικής
- παρατήρηση της συμπεριφοράς σε εξωτερικά προγράμματα όπως επισκέψεις, εκδρομές, διαλείμματα
- παρατήρηση της επίδοσης τους σε οργανωμένες δραστηριότητες στο τμήμα Εργοθεραπείας
- συνέντευξη του εκπαιδευτικού προσωπικού
- με συλλογή πληροφοριών από συμβούλια

Από τον Ιανουάριο του 2006 **εντοπίστηκαν μαθητές που:** δυσκολεύονταν να εκτελέσουν δραστηριότητες, να δουλεύουν ομαδικά

με τους συμμαθητές τους, να θυμούνται τα απαραίτητα υλικά για την παρασκευή απλού γεύματος, να λειτουργούν το κυλικείο του σχολείου μέσα στα απαιτούμενα χρονικά πλαίσια κ.ά.

Έτσι, προέκυψαν οι ακόλουθοι **εργοθεραπευτικοί στόχοι**:

Κινητοποίηση και ενσωμάτωση όλων των μαθητών στις εκάστοτε δραστηριότητες

Ενίσχυση της ομαδικής συμμετοχής και συμπεριφοράς

Βελτίωση αντιληπτικοκινητικών δεξιοτήτων

Βελτίωση εργασιακών και προεπαγγελματικών δεξιοτήτων

Ανάπτυξη αυτονομίας

και **εφαρμόστηκαν θεραπευτικές τεχνικές** που ενδεικτικά αναφέρουμε

- για να ετοιμάσουν οι μαθητές σάντουιτς στο μάθημα της μαγειρικής έγινε εκμάθηση στοιχείων εκτέλεσης έργου: αλείφω βούτυρο στο ψωμί, επιλέγω τα υλικά, τα τεμαχίζω στα τρία μέρη κ.ο.κ.
- για την κινητοποίηση μαθητών με χαμηλό επίπεδο διέγερσης χρησιμοποιήθηκαν αρχές Αισθητηριακής Ολοκλήρωσης
- ένα προσαρμοσμένο ψαλίδι με χοντρή λαβή διευκόλυνε την συλληπτική ικανότητα του μαθητή και τον έκανε λειτουργικό στο μάθημα της χειροτεχνίας.
- ανάρμοστη συμπεριφορά μαθητή στην ώρα ομαδικής εργοθεραπείας (δάγκωμα, πέταγμα αντικειμένων) είχε ως άμεση συνέπεια την απομάκρυνση του από την επιτραπέζια δραστηριότητα στα πλαίσια της τροποποίησης της συμπεριφοράς
- μαθητής τοποθετήθηκε σε θρανίο κοντά στον εκπαιδευτικό με στόχο τη βελτίωση της συγκέντρωσης προσοχής.

Μελλοντικές προτάσεις

Να ολοκληρωθεί η εργοθεραπευτική αξιολόγηση όλων των μαθητών του ΕΕΕΕΚ- ΑΙΓΑΛΕΩ και να καταχωρηθεί στο αρχείο τους.

Να ευαισθητοποιηθεί το εκπαιδευτικό προσωπικό στο αντικείμενο της σχολικής εργοθεραπείας και να ενημερώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα για την εργοθεραπευτική παρέμβαση.

Να επεκταθεί η εργοθεραπευτική παρέμβαση και στα υπόλοιπα μαθήματα του σχολείου, όπως κηπουρική, γλώσσα, μαθηματικά.

Βασική προϋπόθεση για τα ανωτέρω είναι η μόνιμη απασχόληση δύο τουλάχιστον εργοθεραπευτών πλήρους ωραρίου.

American Occupational Therapy Association. (1998).

Occupational Therapy for Individuals with Learning Disabilities [Statement]. American Journal of Occupational Therapy, 52(10), 874-880.

Benson, S. (1993, December).

Collaborative Teaming: A model for OTs Working in Inclusive Schools. Developmental Disabilities (Special Issue on Inclusion), 16(4).

Cunning, A. (2002, November 11).

Social Skills Intervention for Teens with ADHD. OT PRACTICE, 10-15, www.aota.org.

Obler, D.R, Triolo, J., Avi-Itzhak, T. (2002, November 11).

Using the Clubhouse Model with the ticket to Work Program. OT PRACTICE, 17-21, www.aota.org.

Salls J.,Bucey C. J. (2003, March 10).

Self-Regulation strategies for middle school students. OT PRACTICE, 11-16,www.aota.org

Sarracino T., Hanft B. (1996, March).

Developing State Guidelines for School-Based Therapy. School System [Special issue on State Guidelines for School Practice], 3(1).

Scott W.K. (2002,September 16).

Helping students soar. OT PRACTICE, 10-11,www.aota.org

Swinth Y.,Hanft B.(Eds.), (2002,September 16).

School-Based Practice: Moving Beyond 1:1 Service Delivery.OT PRACTICE ,11-20, [www.aota](http://www.aota.org)